

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha

Herausgeber: Societad Retorumantscha

Band: 73 (1960)

Artikel: Las cumissiuns dalla Ligia

Autor: Durgiai, Erwin

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-225028>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 13.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Il biro

Igl onn 1959 ein sorti dil biro: 1488 brevs, 787 pachets, 275 cartas postalas, 3220 stampats, 3068 cudas (Voc. Vieli 97, Dicziunari Bez-zola/Tönjachen 45, Uorsin 78, Flurina 24, Tablas Brunies 115 serias, Bibliografia I e II 33, Carnets dalla OSL e LR 686, Pieder Spelau 55, Nossas Praulas 18, Laudinella 61, Nay/Vieli, Bien di, bien onn 199, Musa Romontscha 20, Pignoc 44, Arquint, Cuors Vallader 15, Ar-quint/Felix, Curs Sutsilvan 55, Indian Grischun 214, Canzunettas e Versets 20, Canzunettas e giugs 19, divers auters cudas 1271).

El biro dalla Ligia ei vegniu multiplicau:

355 matrizzas = ca. 36 000 fegls diversas lavurs

628 matrizzas = ca. 22 000 fegls bustabs Dicziunari ladin-tudais-ch

Pagaments:

627 pagaments ein vegni fatgs dalla Ligia

1 211 pagaments ein vegni fatgs alla Ligia

Las cumissiuns dalla Ligia

Las cumissiuns da scola, da cant e da scoletta han buca giu se-sidas duront quest onn.

La cumissiun per la revisiun dils tschentaments

La revisiun dils tschentaments dalla Ligia Romontscha

Il «na» dil pievel grischun per calonda mars 1959 davart igl augment dil subsidi cantunal alla Ligia Romontscha ha buca mo effectuau consequenzas negativas, na el ha era resultau aspects positivs e suleglivs per il moviment retoromontsch. Viu en la retrospectiva astg' ins forsa ughegiar la pretensiun ch' il verdict digl onn passau seigi schizun staus ordvart saluteivels, era sche nossa uniu tetgala ei vegnida privada per in onn da considerabels mieds finanzials, derivonts dil Palaz federal e dalla Casa grischa, ed ha stuiu serestrenscher sensiblamein en siu program d' acziun. La refusada dalla contribuziun postulada ha perencunter aviert ils eglts tscheu e leu en nos cerchels romontschs e clamau ad in examen da cun-scienzia, il qual ei buca mo staus da nez, mobein zun necessaris per il futur dalla Ligia e da sias societads affiliadas, gie per igl entir moviment romontsch!

Gia cun caschun dalla radunanza da delegai dils 9 da matg 1959 ha il suttascret en sias «Consideraziuns davart la votaziun digl 1. da

mars 1959» appellau al saun giudezi ed alla sinceradad dils delegai e fatg ina retscha propostas per la remedura dallas relaziuns scar-dalidas eifer la famiglia romontscha. Las propostas fuvan il fretg da serius studi ed intensivas discussiuns el ravugl dalla suprastonza dalla Ligia e dallas singulas societads, dallas qualas las quater uniuns d' acziun directa eran era denter ellas secunvegnidas sin ina partida puncts da refuorma. Las lingias directivas eran ultra da quei vegni-das discutadas e fixadas dalla tschentada dalla suprastonza LR cun ils parsuras dallas siat societads grischunas ils 25 d' avrel 1959. La radunonza ha era ella capiu las enzennas dil temps ed ha incumber-sau ina cumissiun speciala culla revisiun dils tschentaments dalla LR el senn dallas objecziuns fatgas. En quella cumissiun ha la ra-dunonza eligiu ils signurs dr. N. Gaudenz, dr. St. Sonder, Cr. Caduff ed il suttascret, il davosnumnau sco president.

Senza targlin ei la cumissiun semessa alla lavur ed ha sin fun-dament da dus sbozs dil president dalla cumissiun e da signur dr. Gaudenz formulau la revisiun basigneivla. En duas liungas sedutas eis ella s' unida sin in project communabel, il qual ei vegnius pre-sentaus dil sutsignau alla suprastonza dalla Ligia. Cun pintgas mi-dadas ha il sboz da revisiun passau quella instanza predeliberaonta ed ei silsuenter era vegnius acceptaus grosso modo dil gremium dils suprastonts dalla Ligia e dils parsuras dallas societads ils 19 da set-tember 1959. Treis artechels dispiteivels havev' ins schau liber per mauns dalla radunonza da delegai. La sancziun formala e constitutiva han ils tschentaments revedi e purificai definitivamein obteniu cun grond pli dalla radunonza extraordinaria da delegai dils 24 d' octo-ber 1959. L' approbaziun datescha pia da quei di. L' entrada en vigur suonda cun caschun dalla radunonza ordinaria digl onn 1960, preve-dida per ils 4 da zercladur 1960. Quei ei ellas lingias principalas la procedura da revisiun da nos tschentaments, la quala astga senza auter vegnir qualificada per zun democratica!

Mo era materialmein portan ils novs tschentaments il bul dalla concepziun democratica e federalista. Dalla bial' entschatta ein ils cerchels cumpetents stai pertscharts dil fatg ch' ei sappi ella situa-zion dada sulettamein vegnir en damonda ina revisiun parziala culla finamira d' adattar certas determinaziuns als giavischs e basegns dallas societads commembras senza disfar il baghetg legislatori dils fundaturs dalla Ligia. La finala havevan persunalitads dil format giu-ridic d' in professer Pieder Tuor fatg padrin als tschentaments origi-nals. Ins astgava era buc emblidar ch' ei retracti da tschentaments e buca da statuts, pia dalla constituziun dalla LR culla corrispun-denta sistematica cumprimida e concisa e buca da leschas execu-torias. *Il pensum da revisiun seclamava pia: rinforzament dall' in-*

fluenza dallas societads affiliadas, schilunsch ch' ina organisaziun da tetg po vertir quei senza piarder siu intent e siu dretg d' existenza. Per quei motiv essan nus s' absteni da midadas spirontamein formala, stilisticas ed ortograficas, surlaschond tut quei ad ina proxima generaziun dalla Ligia en temps pli ruasseivels ed adattai leutier. Talas relaziuns dadas, mo la via da cumpromiss era pusseivla cun tener mied e mesira, observar dueivla disciplina — schizun sut l' enzenna da certi sacrificis digl entelletg — ed era cun sedistaccar psicologicamein dil «dies ater», dil di da votaziun.

Ils puncts cardinals dalla revisiun — detagls savein nus capéi-vlamein buca porscher — san ins resumar cuortamein sco suonda: Sper la suprastonza da tschun dels, recrutai ord igl intschess dallas quater societads cun acziun directa, eis ei vegniu scaffiu in Cussegl dalla LR cumpigliond ils presidents dallas singulas societads en cuminanza culla suprastonza LR, pia in gremium da 13 persunas. Ferton che la suprastonza resta igl organ executiv e representativ ed exequescha las incumbensas da gestiun, representa il Cussegl igl organ directiv e consultativ, il qual tracta e decida tuttas damondas generalas e principialas. Sia cumpetenza finanziara eifer ils cunfins dil preventiv mutta a frs. 2 000.— resp. frs. 5 000.—. Cun quella novaziun duess il ligiom denter l' organisaziun da tetg e las societads affiliadas esser serraus abundontamein e la peisa e muntonza dominonta transponida sin las singulas societads. Naturalmein va en quei mument era la gronda part dalla responsabladad vi sin las societads, las qualas surprendan en medem temps in bienton dils pensums adossai entochen oz alla Ligia. Quels vegnan aunc augmentai a favur dalla litteratura pil cult e survetsch divin en baselgia. Per saver realisar tut quellas incumbensas basegnan oravontut las societads d' acziun directa considerabels mieds finanzials, ils quals vegnan accordai secund ina nova clav da repartizion dils mieds nunligiai e disponibels, vegni libers entras la renunzia als centers e secretaris a Trun e Samedan. A vesta dil caracter efemer — diember dallas olmas digl intschess tenor dumbraziun federala — han ins desistiu d' incorporar quei instrument finanzial els tschentaments. A quella omissiun han ins denton saviu rispunder senza remiers, suenter che quei principi ei vegnius stipulaus ell' enconuschenta declaronza dallas societads per mauns dallas autoritads cantunalas e ch'el ha anflau sia precisiun e concretisaziun el messadi dil lud. Cussegl pign dils 2 d' october 1959.

Il pli ault organ dalla LR, la radunanza da delegai, ha medemamein retschiert entras la revisiun ina nova fatscha in bienton pli proporziunala e proporziunada. Tenor ils novs tschentaments obtegn scadina societad affiliada ella radunanza generala 3 vuschs funda-

mentalas ed ultra da quei ina vusch supplementara per mintga 200 commembers u fracziuns da quei diember. Ins ha schau curdar la limita da 10 vuschs, risguardond la forza effectiva dallas societads e lur intschess, denton evitond igl experiment ed extrem da majorisaziun: pia ina cumbinaziun ni meglier detg in cumpromiss davart l' idea dallas duas compras parlamentaras ella democrazia! Talisa astgass gia il ravugl dils delegai porscher garanzia per in prospereivel agir a pro dalla Ligia e sias societads commembras. — Ina revisiun schizun totala ha finalmein il davos organ dalla LR, il revisorat, saviu registrar. El ei vegnius rinforzaus en quei senn ch' el sedivida pil futur en duas partiziuns: en la controlla finanziara, exequida dalla Controlla cantunala da finanzas secund las prescripziuns severas per quei uffeci ed en la Cumissiun da gestiun per l' examinaziun dils quens ed oravontut dalla gestiun dalla Ligia. Il menaschi finanziar vegn cheutras suittaposts ad ina controlla minuziosa e rigurusa, la quala vegn a porscher la basa giavischeivla per l' approbaziun dil quen annual e la gestiun entras il Cussegl pign ed il Departament federal digl intern, ligiada culla prestaziun dil subsidi federal e la contribuziun cantunala.

Per entgins principis exprimi els tschentaments eis ei vegniu prevediu lur precisaziun en in protocol supplementar cull' elaborazion dil qual la Cumissiun da revisiun ei vegnida incaricada. Milsanavon eis ei vegniu exprimiu al medem gremium il giavisch dad era vuler preparar la redacziun dils differents regulativs prevedi els tschentaments revedi. La Cumissiun ei promta dad era surprender quella scharscha e sedeliberar dad ella schiprest ch' ils concernents artechels anflan lur realisaziun ella pratica.

Ils tschentaments ein fatgs, lur valur e valzen dependa denton grondamein da lur introducziun, applicaziun ed execuziun! Zun giavischeivla fuss da quei pugn da vesta ina certa cunituitad denter la Ligia veglia e la Ligia nova ed en quei senn — silmeins per in cuort temps transitori — la cooperaziun dils vegls suprastonts per metter il carr era ella pratica sin buna via. — Possi la proxima radunanza da delegai anflar la vera, tuttavia buca leva sligiaziun a pro dalla Ligia e digl entir moviment romontsch!

Engraziond a mes stimai signurs collegas dalla Cumissiun per lur preziusa collaboraziun, caracterisada da profunda enconuschiantscha dils problems romontschs e da madirezia dil pareri, concludel jeu miu rapport cun in fervent «Viva la Ligia Romontscha»!

Cuera, Pastgas 1960.

Cumissiun da revisiun dils tschentaments dalla LR:
dr. *Erwin Durgiai*, president.